

Volební právo

Jan Filip

Právnická fakulta MU

Školní rok 2011/2012

Osnova přednášek

- 1. Úvod do problematiky. Volby obecně. Většina a menšina. Ustavovací techniky.
- 2. Charakteristika svobodných a demokratických voleb. Druhy voleb.
- 3. Funkce voleb.
- 4. Volební systémy. Pluralita, majorita a poměrné zastoupení.
- 5. Volební systémy pro parlamentní a obecní volby v ČR. Zvláštnosti voleb do Evropského parlamentu. Šest variant nové úpravy voleb do Poslanecké sněmovny. Přímá volba prezidenta. Judikatura ve věcech volebního systému – zejména č. 161/1996 Sb., č. 88/1997 Sb., č. 243/1999 Sb., č. 64/2001 Sb., NSS – Vol 50/2006
- 6. Volební právo v objektivním smyslu. Vnitrostátní, mezinárodní a nadnárodní prameny. Judikatura volebního soudnictví (zejména NSS a ÚS) jako forma dotváření volebního práva. Pravidlo výkladu podle čl. 22 LZPS.
- 7. Volební právo v subjektivním smyslu. Povaha volebního práva – základních pět teorií. Jeho principy a jejich právní vyjádření. Judikatura k principům volebního práva – všeobecnost (stížnost paní K., IV. ÚS 3102/08, způsobilost, ESLP – případ Hirst), rovnost – č. 161/1996 Sb., č. 88/1997 Sb., č. 243/1999 Sb., č. 64/2001 Sb., I. ÚS 360/98, NSS – Vol 50/2006,, přímost – 88/1997 Sb., tajnost – Vol 11/2004).
- 8. Volební proces a jeho stadia.
- 9. Organizačně-přípravné stadium voleb. Volební seznam, volební území, volební návrh, volební místnost, volební kampaň. Volby 2006 a výsledek Strany zelených.
- 10. Stadium hlasování. Zahájení, přerušení, ukončení. Způsoby hlasování. Alternativní způsoby.
- 11. Zjištění výsledků voleb a jejich vyhlášení.
- 12. Kontrola regulérnosti voleb. Volební stížnost. Náprava nedostatků. Opakování voleb a jejich dodatečné provedení. Judikatura k jednotlivým otázkám volebního soudnictví.
- 13. Ochrana voleb. Zákony v minulosti. TrZák - §351, PřestZ.

Literatura a další prameny

Literatura a předpisy k volebnímu právu:

1. Filip, J.: Základní otázky volebního práva v ČSFR. Brno 1992
 2. Filip, J.: Ústavní právo. I. díl, Brno 2003 (kap. 3, 4, 8, 9)
 3. Filip, J.: Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Brno 2001 (kap. 3, 4, 7)
 4. Krejčí, O.: Kniha o volbách. 2. vyd., Praha 2006
 4. Molek, P., Šimíček, V.: Soudní přezkum voleb. Linde Praha 2006
 5. Podhrázký, M.: Judikatura ve věcech voleb, referend a politických stran. ASPI, Praha 2008
 6. Syllová, Kysela a další: Parlament. 2. vyd. Linde 2007
- Časopisy: Senát, Parlamentní zpravodaj, Parlamentní listy

www.volby.cz

Filip, J.: Alternativní způsoby hlasování. ČPVP 1/2007 <http://www.law.muni.cz/dokumenty/2766>

Právní předpisy. Zejména jde o tyto předpisy(části se vztahem k problematice):

- Ústava ČR
- Listina základních práva a svobod
- ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění ústavního zákona č. 300/2000 Sb.
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu
- zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů

Evropské volby - prameny

- zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu
- zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do obecních zastupitelstev
- Akt o volbě členů Evropského parlamentu ve všeobecných a přímých volbách z 8.10.1976 ve znění ROZHODNUTÍ RADY ze dne 25. června 2002 a ze dne 23. září 2002, kterým se mění Akt o volbě členů v Evropském parlamentu ve všeobecných a přímých volbách, jenž je připojen k rozhodnutí 76/787/ESUO, EHS, Euratom (2002/772/ES, Euratom) ve znění ROZHODNUTÍ RADY ze dne 25. června 2002 a ze dne 23. září 2002, kterým se mění Akt o volbě členů v Evropském parlamentu ve všeobecných a přímých volbách, jenž je připojen k rozhodnutí 76/787/ESUO, EHS, Euratom(2002/772/ES, Euratom)
- SMĚRNICE RADY 94/80/ES ze dne 19. prosince 1994, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky (Úř. věst. L 368, 31.12.1994, s. 38, konsolidovaný text - L 236 33 23.9.2003
- Směrnice Rady 93/109/ES ze dne 6. prosince 1993, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky

Programové prohlášení vlády 12-8-2010

1. Vláda zajistí zpracování analýzy s cílem **vytvořit podmínky pro možnou přímou volbu starostů v malých obcích**, popřípadě v ostatních typech ÚSCů
2. Zároveň vláda připraví **návrh volebního kodexu**, který komplexně upraví organizaci všech druhů voleb konaných v ČR s možností elektronického hlasování ve volbách.
3. Vláda se zaměří rovněž na přípravu nového zákona o kontrole a nového zákona o státním občanství.
4. Vláda zpracuje návrh novely Ústavy, která umožní **přímou volbu prezidenta**, a **návrh ústavního zákona o podmínkách vyhlášení a průběhu referenda** založeného na těchto principech: pokud nejméně 250 000 občanů dá návrh na uskutečnění referenda v konkrétní otázce, má vláda povinnost předložit Poslanecké sněmovně PČR návrh Ústavního zákona o konkrétní navržené otázce nejpozději do 90 dnů ode dne doručení návrhu vládě, přičemž bude stanoven výčet otázek, o kterých nelze referendum konat.
5. Vláda zavede tzv. **klouzavý mandát poslance PS** a princip **vyslovení konstruktivní nedůvěry k vládě**.
6. Dále vláda přijme **opatření ke zprůhlednění financování politických stran**, přičemž vláda zváží i **možnost zavedení limitů na výdaje ve volebních kampaních**.

Otázky ke kolokviu – volební právo

1. **Pojem voleb a jiné ustavovací techniky – srovnání s volbami, druhy voleb, znaky svobodných a demokratických voleb.**
2. **Pojetí volebního systému – sociologický, normativní a v úzkém smyslu.**
3. **Základní složky volebního systému v úzkém slova smyslu a jejich funkce.**
4. **Většinové volební formule a jejich charakteristika.**
5. **Systémy volebního kvocientu a jejich význam, přednosti, nedostatky.**
6. **Systémy volebního dělitele a jejich význam, přednosti, nedostatky.**
7. **Volební právo v objektivním smyslu a jeho složky.**
8. **Volební právo v subjektivním smyslu a jeho znaky.**
9. **Obecnost aktivního volebního práva a obecnost volitelnosti.**
10. **Rovnost volebního práva a její aspekty.**
11. **Přímost volebního práva.**
12. **Tajnost hlasování.**
13. **Svoboda volebního práva a její záruky.**
14. **Volební proces a jeho stadia – obecná charakteristika.**
15. **Vyhlášení voleb – základní problémy a aspekty.**
16. **Volební území a jeho členění.**
17. **Registrace voličů, význam, praktická podoba.**
18. **Volební orgány. Druhy, vznik, ustavení, pravidla jednání, ukončení činnosti.**
19. **Kandidování – proces navrhování a projednání, kandidátní listiny, postavení kandidáta, vzdání se a odvolání kandidatury.**
20. **Volební kampaň – základní problémy.**
21. **Hlasování – obecně, pravidla, druhy, způsob hlasování ve volbách, hlasovací lístky, zahájení, přerušení, ukončení hlasování.**
22. **Druhy kandidátních listin a možnosti voliče je upravovat.**
23. **Postup volebních komisí při zjišťování volebních výsledků.**
24. **Rozdělování mandátů v rámci volebního území, kandidujících stran a kandidátů.**
25. **Soudní a jiná kontrola voleb. Námitkové řízení.**
26. **Postavení náhradníků za poslance a zastupitele, doplňovací volby.**
27. **Ochrana voleb a jejich materiální zajištění.**

Formy demokracie

Podstata – zdrojem veškeré moci lid – čl. 2/1
Ústavy ČR

Formy:

– **přímá**, rozhodují všichni, spolu, možnost navrhnout, projednat, schválit v přítomnosti ostatních (**forma shromáždění**)

pouze v čl. 87/3 Ústavy 19060/1990 - O věcech místní samosprávy rozhodují občané na obecních shromážděních nebo referendem anebo prostřednictvím zastupitelstva obce.

- **polopřímá** – rozhodují všichni, ale ne spolu, v hlasovacích místnostech

- **zastupitelská** – rozhodují cestou zástupců, kteří mají mandát k rozhodnutí, obvykle voleni

Přímá demokracie v 21. století - Landsgemeinde

průběh Landsgemeinde 7.5.2006 KANTON Glarus, cca 6.000 hlasujících,
odhaduje Landammann, který zahajuje a řídí, nemělo by pršet

Polopřímá demokracie v ČR

Hlasování – celostátní, krajské a obecní

Upraveno – pouze na úrovni obcí – zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu, ve znění pozdějších předpisů

formy

- **referendum** – otázku klade orgán, který jinak rozhoduje
- **iniciativa** – otázku klade část těch, co rozhodují (obvyklé u místního referenda, počet – podle počtu obyvatel obce –
do 3.000 obyvatel - 30 % oprávněných osob, do 20.000 – 20%, do 200.000 – 10%, nad 200.000- 6%
- **veto** – orgán rozhodl, ale lid (občané obce) má právo rozhodnutí zamítnout (příklad – spojení nebo sloučení obce)

OZř - § 19/4 - Dohodu o sloučení obcí nebo o připojení obce lze uzavřít na základě rozhodnutí zastupitelstev dotčených obcí, pokud do 30 dnů od zveřejnění tohoto rozhodnutí není podán návrh na konání místního referenda o této věci. Dotčené obce oznámí krajskému úřadu rozhodnutí svých zastupitelstev, na jejichž základě má být uzavřena dohoda o sloučení obcí nebo o připojení obce. Je-li konáno místní referendum o sloučení obcí nebo o připojení obce, oznámí dotčené obce i rozhodnutí přijaté v místním referendu.

Celostátní – pouze čl. 2/2 Ústavy ČR, úst. zákon č. 515/2002 Sb.

krajské – neuspělo, vypuštěno ze zákona o krajích, v roce 2006 návrh stažen, nový návrh ČSSD – Tisk 737/2009, schválen jako č. 118/2010 Sb. (od 1.1.2011 (<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=737&CT1=0>))

Volby a jiné ustavovací techniky

Jiné ustavovací techniky

a) **Ustavení rodem** – v důsledku příslušnosti např. k panovnickému rodu, nejde o dědění, ale o původ

Příklad ZZ 141/1867 prosincová ústava 2 Údy sněmovny panské jsou rodem zletilí princové císařského domu.

b) **Ustavení následnictvím** tomto případě funkce přechází automaticky na potomky jejího původního držitele podle různých systémů následnického práva jako jsou např. sálský, kastilský, rakouský apod.;

Příklad: Ústava Dánska: odkazuje na zvláštní zákon z 1953, Succession of the Throne Act GB 1703.

ZZ 141/1867 prosincová ústava 2 Údy sněmovny panské jsou rodem zletilí princové císařského domu. 3 Dědičnými údy sněmovny panské jsou zletilé hlavy zdejších rodů šlechtických, které v královstvích a zemích radou říšskou zastoupených rozsáhlými statky vynikají a kterýmž císař Pán důstojenství dědičného rady říšského propůjčí.

Ustavovací techniky

- c) **Ustavení losem** - jde rovněž o techniku známou již od starověku a používanou dodnes, i když ne v takovém rozsahu a pro tak významné funkce jako v době rozkvětu aténské demokracie;

Příklad: 50/2 ZVP Všechny podíly vypočtené podle odstavce 1 se seřadí sestupně podle velikosti a uvede se seznam tolika podílů, kolik mandátů volebnímu kraji připadlo podle 48. V případě rovnosti 2 a více podílů v této řadě je pro jeho pořadí rozhodující počet hlasů pro politickou stranu, politické hnutí nebo koalici ve volebním kraji, a je-li i tento shodný, rozhodne o pořadí podílu los.

- d) **Ustavení z titulu zastávání jiné funkce** - dalším automatickým důvodem ustavení do funkce je to, že její nositel byl nebo je současně nositelem jiné funkce či úřadu (ustavení ex offio)

Prosincová ústava 1867 4 Údy sněmovny panské dle vysokého svého důstojenství církevního v královstvích a zemích radou říšskou zastoupených jsou všichni arcibiskupové a ti biskupové, jimž přísluší důstojenství knížecí.

- e) **Ustavení jmenováním** - tento způsob ustavení do funkce se v případě, že se jmenování děje rozhodnutím kolegiálního orgánu, blíží volbě. Ovšem jde zpravidla o ustavení jedince, nikoli množiny jedinců (zastupitelského sboru), a tento má být dosazovacím orgánu zpravidla podřízen

Příklad: ZZ 141/1867 prosincová ústava: 5 Císaři zůstaveno jest, povolati z království a zemí v radě říšské zastoupených za doživotné údy do sněmovny panské muže výtečné, kteří sobě o stát neb církev, vědy neb umění zásluh dobyli.

Ustavovací techniky

f) Ustanovení na základě konkurzu – v kombinaci se jmenováním, je prováděn výběr na základě předem stanovených požadavků, případ sestavování kandidátky strany Občané.cz (Petr Havlík) v roce 2010 – porotu tvoří funkcionář, celebrita z Tv a známá osobnost v kraji

g) Ustavení aklamací - aklamace, výraz odvozený z latinského "acclamatio", což značí souhlasné, jásavé volání, není volbou, ačkoli tak bývá často označována. Rozdíl je v tom, že při aklamaci nejde o individuální hlasování. Všichni takto "hlasující" se voláním (dříve i tlučením meči na štíty,

Příklad: „zvolení“ T.G.M. 14.11.1918 - „výborně, sláva, hlučný potlesk) vyjadřují, zda jsou pro nebo proti návrhu a předsedající určí, která strana má převahu, potvrzení Beneše v roce 1945 povstáním poslanců bez sčítání

h) Ustavení plebiscitem - v případě plebiscitu již nemusí jít o žádné vnější rozdíly vůči volbě. Ta však předpokládá výběr nejméně ze dvou možností, a to pozitivních, kdežto plebiscit zná jen možnost hlasovat pro nebo proti.

Příklad: 1802 – Napoleon Bonaparte – v plebiscitu doživotním konzulem (obdoba středoazijští prezidenti)

1851 – 18. brumaire Ludvíka Napoleona – plebiscit, cesta k císařství

Druhové odlišnosti voleb a jiných ustavovacích technik

Druhové odlišnosti voleb ve vztahu k jiným ustavovacím technikám jsou zejména:

- a) **právní úprava** přesně stanoveného postupu rozhodování a zjišťování výsledku (oproti aklamaci),
- b) **nutnost individuálního (osobního) rozhodování** účastníka volby hlasováním (oproti aklamaci a losování),
- c) **výběr** nejméně ze dvou pozitivních možností (oproti plebiscitu, kde je jedna pozitivní a druhá negativní),
- d) **postup** zdola nahoru (oproti jmenování), [výjimka volba ČNR 1968, KNV v SR 1970]
- e) splnění **předem stanovených požadavků** na kandidáty (oproti losu),
- f) **možnost nabídky kandidatury** po splnění předem stanovených a všem prakticky dostupných podmínek (oproti dědičnosti, ex offo a zčásti i jmenování),
- q) předpoklad **rozhodnutí většiny**, tedy nejméně tří subjektů (oproti jmenování),
- h) **předpoklad různých schopností** kandidátů pro výkon funkce a různých preferencí voličů k těmto schopnostem (oproti losu),

Pojem voleb a volby

Volby obecně – každodenní opakující se akt rozhodování mezi více možnostmi

Volby v politickém životě výběr představitelů (reprezentantů) určitého společenství se zvláštním posláním vyjadřovat jejich suverenitu nebo samosprávné postavení.

Kdo, kdy a jak volí

Volby, kooptace a delegování

Většina a menšina – způsob určení, neexistuje u losu

Druhy voleb a jejich příklady

právně regulované - politické a soukromé – podle vztahu k rozhodování veřejných záležitostí, ne vlivu na ně, mezistupněm jsou **primární volby** kandidátů pro politické volby

techniky mohou být stejné, v soukromých (politické strany, společenstva, kluby, obchodní společnosti – více fantazie a nápadů, základy pochází z církevního práva)

Všeobecné oproti novým, doplňovacím, opakovaným a dodatečně prováděným – volba v rámci celé soustavy, doplnění složení jinak fungujícího sboru, po proběhlých, které byly z nějakého důvodu zrušeny, tam, kde volby neproběhly, ač měly

přímé (od 1873) a nepřímé – vícestupňové (1860-1873), kdy jeden sbor volí vyšší sbor, dále cestou volitelů (1848), USA prezidentské volby

řádné oproti mimořádným – rozhoduje uplynutí volebního období

podle voleného státního orgánu – parlamentní, prezidentské, samosprávné (regionální, komunální), volby jiného orgánu (předseda vláda v Izraeli, soudce, notář, přisedící okresních a krajských soudů)

podle způsobu hlasování – volební shromáždění, prezenční volba, distanční hlasování

Volby tiché a skutečné - podle toho zda musejí proběhnout nebo se uplatní fikce konání (1919)

volby jako *actus contrarius* – recall, odvolání,

Příklady druhů voleb

Volby všeobecné **Obnova složení celé zastupitelské soustavy** (pouze volby do zastupitelstev obcí nebo krajů) – obnovuje se složení všech zastupitelstev bez ohledu na to, kdy byla zvolena

§ 3/2 ZVO - Volby do zastupitelstev obcí se konají ve 2 dnech ve všech obcích, městech, městech se zvláštním postavením, 3) hlavním městě Praze, městských obvodech a městských částech, pokud tento zákon nestanoví jinak (§ 54 a 58).

Volby nové – v případě vzniku nové obce, části nebo obvodu nebo poklesu počtu členů zastupitelstva

§ 58/1-2 ZVO (1) Nové volby do zastupitelstva obce podle tohoto zákona se konají,

- a) jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží o více než polovinu oproti počtu určenému podle zákona a nejsou-li náhradníci podle § 56,
- b) jestliže se počet členů zastupitelstva obce sníží pod hranici 5 a nejsou-li náhradníci podle § 56,
- c) dojde-li ke vzniku nové obce,
- d) dojde-li ke vzniku nové městské části nebo nového městského obvodu,
- e) dojde-li k rozpuštění zastupitelstva obce podle zvláštního právního předpisu.

(2) V posledních 6 měsících funkčního období zastupitelstev obcí se nové volby nekonají.

Volby opakované – volby proběhly v řádném termínu, aby výsledek byl zrušen

§ 54/2 ZVO Nedošlo-li ke zvolení zastupitelstva obce podle odstavce 1 písm. a) (tj. soud shledá oprávněným návrh na neplatnost hlasování nebo na neplatnost voleb), vyhlásí opakované volby nebo opakované hlasování ministr vnitra do 30 dnů poté, kdy mu bylo oznámeno usnesení soudu.

Volby dodatečně prováděné – volby neproběhly v řádném termínu, nová možnost

§ 54/3 ZVO Nedošlo-li ke zvolení zastupitelstva obce podle odstavce 1 písm. b) (tj. volby se nekonaly z důvodu nedostatečného počtu kandidátů podle § 23 odst. 8 – obdoba podmínky nových voleb, hned by se musely konat), vyhlásí dodatečné volby ministr vnitra do 30 dnů po uveřejnění celkových výsledků voleb do zastupitelstev obcí Státní volební komisí.

Volby doplňovací – uvolnil se mandát senátora

§ 80 ZVP (1) Zanikne-li v průběhu volebního období z jakéhokoliv důvodu mandát senátora, vyhlásí prezident republiky doplňovací volby v příslušném volebním obvodu, kde byl senátor zvolen....

(3) Doplňovací volby se nekonají v posledním roce před uplynutím volebního období senátora.

(4) V doplňovacích volbách je senátor volen pouze na zbytek volebního období, které příslušelo původně zvolenému senátoru, jehož mandát zanikl.

U Poslanecké sněmovny není výslovně upraveno, lze dovodit podle NSS cestou napadení všech mandátů (viz Filip, ČPVP 2/2006 <http://www.law.muni.cz/dokumenty/1939>).

Příklady druhů voleb podle způsobu hlasování

Volební shromáždění – všichni voliči se sejdou ve stejnou dobu na stejném místě, kde za přítomnosti ostatních odvolí, vyřídí případné námitky a uznají porážku (USA)

Volby prezenční – voliči postupně přicházejí do volebních místností, kde se prezentují volebnímu orgánu, který po skončení hlasování zjistí výsledek

Volby distanční - voliči se již neprezentují volebnímu orgánu, hlasují dopisem, mailem, SMS na základě stanovených pravidel

- *hlasování zástupcem,*
- *hlasování předem,*
- *hlasování s pomocí voličského průkazu,*
- *hlasování s pomocí přenosné hlasovací schránky,*
- *zvláštní volební okrsky,*
- *hlasování v zahraničí,*
- *hlasování cestou elektronickou cestou,*
- *hlasování dopisem (tajná nebo veřejná) – návrh Tisk 1075/2005 § 6a (cena cca 40 Kč na voliče), § 19a*
- *konání více voleb ve stejné lhůtě,*

Filip, J.: Alternativní způsoby hlasování. ČPVP 1/2007 <http://www.law.muni.cz/dokumenty/2766>

Příklady druhů voleb podle způsobu hlasování

Volby přímé — voliči přímo rozhodují o kandidátech, kteří jsou uvedeni na hlasovacím lístku. Ne vždy demokratičtější – viz 1873 – pokus vídeň. vlády obejít bojkot Říšské rady českým sněmem (nevolil zástupce)

Volby nepřímé – voliči volí volitele (elektory), kteří následně provedou volbu. V případě, že se ví předem, kdo bude kandidovat do úřadu (poslanec, prezident USA), obvykle je elektor vázán vůlí voličů, popř. svou stranickou příslušností (kdyby byl zvolen volitel za ODS, očekává se, že zvolí kandidáta ODS)

Příklad: volební zákon do zemského sněmu 1861 – čl. II

1) V obcích venkovských voleni budtež poslancové do sněmu od voličů zvolených. Každá obec k okresu volicímu náležitá zvol na každých 500 obyvatelů jednoho voliče. Zbude-li, když se obyvatelstvo dělí číslem 500, rešt, jenž činí 250 neb více, pokládán buď za 500, činí-li ale rešt méně 250, budiž pominut.

2) Malé obce, ježto mají méně 500 obyvatelů, voltež po jednom voliči.

dále např. volby přisedících okresních a krajských soudů zastupitelstvy obcí, volby prezidenta republiky, volby VOP atd., nejde o vícestupňové, protože není voleb zastupitelských sbor vyššího stupně

Volby vícestupňové – voliči zvolí zastupitelský sbor, v jehož kompetenci je zvolit členy zastupitelského sboru na vyšším stupni.

Příklad: v případě regionalizace Senátu by voliči zvolili krajské zastupitelstvo, a to by zvolilo stanovený počet senátorů za kraj do Senátu)

Pokud by ale volilo z řad svých členů, šlo by o delegování, kdežto mohl-li by kandidovat kdokoli, šlo o volby

Příklady druhů voleb

Příklad odvolání poslance – zákon ČNR č. 54/1971 Sb., o volbách do národních výborů v ČSR § 49

- (1) Poslanec, který zklamal důvěru voličů, nebo který se dopustil činu nedůstojného funkce poslance, může být kdykoliv odvolán.
- (2) Návrh na odvolání poslance podává příslušný orgán Národní fronty. Oznámi návrh poslanci, o jehož odvolání jde, s uvedením důvodů. Poslanec má právo se ústně nebo písemně k návrhu vyjádřit.
- (3) Návrh na odvolání předloží příslušný orgán Národní fronty radě národního výboru, jehož poslanec má být odvolán.
- (4) Rada národního výboru zajistí, aby k projednání návrhu na odvolání poslance byly svolány veřejné schůze voličů ve volebním obvodu. O návrhu na odvolání poslance rozhodují voliči na těchto schůzích veřejným hlasováním.

Příklad delegace – Ústavní zákon o čs. federaci Čl.147

Dokud nebude zvoleno Federální shromáždění ve smyslu čl. 30 odst. 1 a čl. 31 odst. 2

- a) stává se Národní shromáždění v dosavadním složení Sněmovnou lidu Federálního shromáždění a
- b) poslance Sněmovny národů zvolí Česká národní rada a Slovenská národní rada, rozšířené na základě čl. 146, a to ze svých členů, kteří nejsou poslanci Národního shromáždění.

Příklad kooptace – Ústavní zákon o čs. federaci Čl.146

- (2) Česká národní rada rozšíří volbou počet svých členů tak, aby měla 200 členů.
- (3) Slovenská národní rada rozšíří volbou počet svých členů tak, aby měla 150 členů.

Příklad tichých voleb – § 27/1 zákona č. 75/1919 Sb., řád volení do obcí

V obcích, kde jest přihlášena jen jedna kandidátní listina, nebo kde několika skupinami dohromady navrženo bylo pouze tolik kandidátů, kolik členů zastupitelstva má býti voleno, prohlásí místní komise (§ 12) bez volby za zvolené všechny kandidáty, kteří byli navrženi. V tomto případě odpadá rozmnožení kandidátních listin (§ 25).

(nyní jinak - § 23/8 ZOV)

Svobodné a demokratické volby

Mezinárodní standard voleb = svobodné a demokratické volby

požadavek z listopadu 1989

znaky podle MPOPP a Evropské úmluvy – požadavek voleb

- 1. na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva,
 - 2. tajným hlasováním zabezpečujícím svobodné vyjádření vůle,
 - 3. v pravidelných či rozumných intervalech a
 - 4. správně (nefalšovaně) – výklad
- a) je umožněna konkurence politických programů a linií reprezentovaných svobodně tvořenými politickými stranami, hnutími a jejich kandidáty;
- b) je zajištěn výběr nejméně ze dvou pozitivních možností;
- c) jsou zajištěny základní předpoklady rovnosti šancí volebních stran a kandidátů;
- d) volby jsou řízeny takovým způsobem a takovými orgány, že je vyloučeno úmyslné zvýhodnění některé z kandidujících stran či některého kandidáta;
- e) volební formule nezvýhodňuje nad přijatelnou míru některou volební stranu;
- f) kontrola voleb je součástí řízení voleb, nicméně by měla být navíc posílena možností přezkoumávat některé zásadní otázky nezávislým soudním orgánem.

Manuály pro pozorovatele

Benátská komise (Code of good practice in electoral matters, 2002)

a KEBS (International IDEA – Mezinárodní institut pro demokracii a volební pomoc)

Dohled nad dodržováním mezinárodního standardu svobodných a demokratických voleb

Média – nejúčinnější, prevence, informace voličům

Zástupci politických stran – důvěrníci, zejména opozice

Soudní orgány – vnitrostátní – správní soudnictví a Ústavní soud
a mezinárodní (ESLP, ESD)

Výbor pro lidská práva - MPOPP

Pozorovatelé – odborně připravení, manuály (viz příklady)

Úprava v ČR

- pouze směrnice
- nejdříve Ústřední volební komise,
- následně Státní volební komise
- 2004 – volební kodex, pokus zapracovat do zákona, opět pokus 2011
- 2005 – obdobně – Tisk 1075/2005 - § 21a odst. 3 – viz text

- Úprava v zahraničí

– příklad **Zákon RF o volbách prezidenta 2003**

Funkce voleb

- **legitimační**
- **reprezentační**
- **ústavní statistika**
- **integrační**
- **pokojného řešení sporů**
- **kontrolní**
- **vytváření vlády**

Funkce voleb v demokratickém státě

Výčty funkcí se značně liší podle jednotlivých autorů – tyto obvyklé

1. **funkce legitimační** - odůvodnění vlády určité politické strany a vládní politiky, nýbrž i k odůvodnění existence společenského řádu v určitém státě jako celku, problém získání mandátu k provádění určité politiky a řešení určitých problémů
2. **funkce zastupitelská** zvolení zástupci jsou představiteli politických stran, i voličstva jako celku (funkce zrcadla národa-Mirabeau). Získávají mandát k realizaci určité politiky v souladu se svým volebním programem
3. **funkce voleb jako závazné politické statistiky oproti** průzkumu veřejného mínění. Nemusí odpovídat jejich přesvědčení, výběr nejpřijatelnější varianty. Teorie zrcadla (Parliament as the Mirror)
4. **integrační funkce** - sjednocení názorů jinak třídně, politicky, nábožensky, národnostně rozděleného voličstva. Účast oproti bojkotu značí základní souhlas s hodnotami, na nichž je daný systém založen
5. **funkce řešení politických konfliktů ve společnosti pokojnými prostředky**
6. **funkce kontrolní** - princip vlády na čas, menšině garantováno postavení s právy opozice
7. **funkce vytvoření silné a stabilní vlády** - nejen k otázce rovnosti, ale i účelu voleb. Pokusy o změnu volebního systému v ČR i jiných státech

Volby a volební systém - pojem

Východisko – volební vztah = společenský vztah vznikající při přípravě a organizaci voleb, při hlasování a při zjišťování volebního výsledku

Prvky volebního vztahu

- **subjekty** (voliči, kandidáti, orgány) – institucionální složka
- **pravidla** jejich chování v tomto vztahu – normativní složka
- **předmět** (volební chování) - funkce
- **objekt, k čemu směřují** – demokracie, odpovědnost, udělení mandátu

bezprostřední - určení složení složení zastupitelského sboru

zprostředkovaný – určení politiky státu, územního samosprávného celku, složení orgánů závislých na zastupitelském sboru

Volební systém - typy

- **materiálně, sociologicky** – souhrn volebních vztahů, pozorování, předmět politické sociologie, politologie a žvanění tzv. analytiků v televizi
- **normativně** – souhrn pravidel chování ve volebních vztazích, preskripce, předmět deontologie, politické psychologie, etiky, religionistiky, práva, snaha ovlivnit volební chování a poznat jeho motivy (bandwagon – viz 2. kolo senátních voleb)
- **právně** – základní prvky systému, jejich změna vede ke změně v objektu (volebních výsledcích), manipulace, volební inženýrství, předmět politologie a volebního práva

Volební systém v úzkém smyslu – volební inženýrství

Definice - konkrétní způsob organizace a řízení voleb a zjišťování jejich výsledků. Patří sem každý prvek, volebního procesu, jehož změna se projeví buď na počtu a poměru odevzdaných hlasů nebo při stejném počtu a poměru odevzdaných hlasů na změně v rozdělení křesel ve voleném orgánu.

A. NEZÁVISLÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLEBNÍ VÝSLEDEK

B. FAKTORY OVLIVNITELNÉ POLITICKÝM ROZHODOVÁNÍM

Ústavní právo (např. čl. 18 Ústavy, čl. 21/3 Listiny) může být ochranou před změnami (nález č. 64/2001 Sb.)

Prvky jsou zejména:

1. **volební formule** jako způsob, jakým se převádí či přepočítávají hlasy voličů do rozdělení mandátů mezi volební strany a jejich kandidáty (většinová, pluralitní, poměrné zastoupení);
2. **počet poslanců volených v jednom volebním obvodu** – malé (do 5), střední (5 – 12) a velké (12 a větší).]Viz nález 64/2001 Sb. Přirozený práh pro vstup do zastupitelského sboru;
3. **celkový počet volených poslanců** a jeho vztah k počtu voličů – výhody malého a velkého počtu;[3]
4. **možnosti voliče vybírat si mezi kandidáty** – povahy kandidátní listiny (přísně vázané, vazné, volné a horizontální);
5. **rozsah všeobecnosti voleb** – různá podoba (ztížení zápisu, cenzy, den konání, výše kauce pro kandidáty, omezení na politické strany, počet podpisů);
6. **existence umělé uzavírací klauzule** (zpravidla 3 až 5%);
7. **možnost vytvářet volební koalice** – prostředek usnadnění nebo ztížení volebního úspěchu a zastoupení;
8. **počet skrutinií a pravidla pro postup do dalších skrutinií**. Více skrutinií napomáhá zajištění větší míry proporcionality volebního výsledku;
9. **financování účasti na volbách a pravidla volební kampaně** - vazba na všeobecnost.

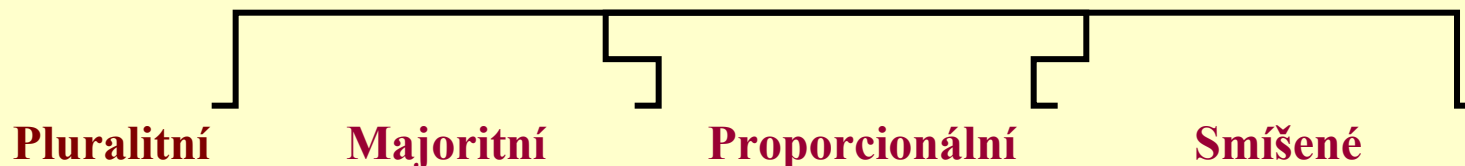
Po volbách v roce 2006 navrženo 6 způsobů, jak volební systém změnit – v roce 2008 se neprojednaly a po pádu vlády v roce 2009 návrh spadl pod stůl

Podrobný výčet složek je daleko obsáhlejší

Volební formule

Způsob, kterým se hlasy voličů převádějí na mandáty pro kandidující – jsou jich desítky

Základní volební formule

Pluralitní – Jindrich VI. 1429

Majoritní – tradiční Francie

Proporcionální – Andrae 1855, Th. Hare 1859

Smíšené – různé pokusy na počátku 20. stol, nejznámější je SRN

(personifizierte Verhältnisswahl – paralelní, on line, změna březen 2008 St. Laguë/Schepers), **u nás V. Klokočka** (kombinace většiny a poměrného zastoupení – in line)

Hareova formule – volební kvocient

Počet hlasů H

----- = Q (volební kvocient, číslo)

Počet mandátů M

Kolikrát je Q obsaženo v zisku hlasů volební skupiny,
tolik mandátů má získat.

V případě, že kandidát Q nezíská, je možné hlasy přenést

Na dalšího kandidáta v pořadí = STV (single transferable vote,
alternativní hlasování)

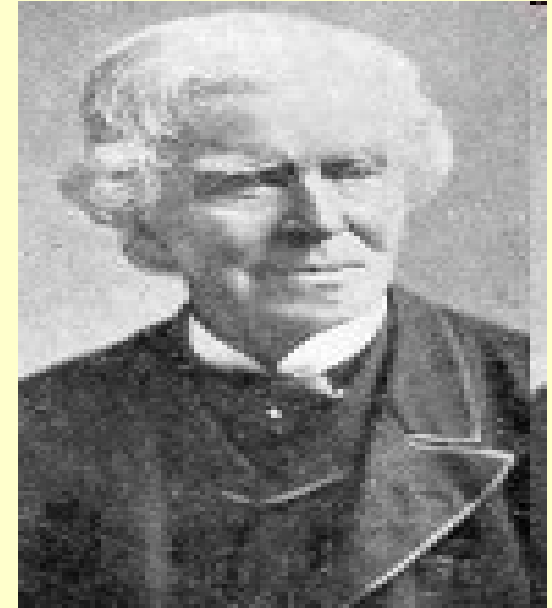
Nyní tzv. irský systém (pro poměrné zastoupení)

nebo australský systém (pro majoritní systém)

Inspirován Rowlandem Hilleem (synem T.W.Hilla z Austrálie),
rozvinut v práci T. Harea

Základní problém – nedokáže v jednom skrutiniu rozdělit všechny
mandáty, které jsou v obvodu k dispozici !

K tomu slouží systémy rozdělení zbytkových hlasů

Systemy volebního kvocientu

Varianty:

- a) Hareova formule “ $Q = \lfloor H : M \rfloor$ ”
- b) Hagenbach-Bischoffova formule “ $Q = \lfloor H : (M + 1) \rfloor$ ”
- c) Droopova formule “ $Q = \lfloor H : (M + 1) \rfloor + 1$ ”
- d) Formule Imperiali “ $Q = \lfloor H : (M + 2) \rfloor$ ”
- e) Hare-Niemeyerova formule “ $Ms = \lfloor (Hs \times M) : H \rfloor$ ”, do 2008 používaná v SRN
- f) **automatické volební číslo** - od volebního kvocientu Q se liší tím, že se nevypočítává jako určitý podíl hlasů na jeden mandát, nýbrž je stanoveno dopředu. To zase má za následek, že nelze předem stanovit celkový počet mandátů, jež budou obsazeny, neboť to záleží na účasti voličů a jejich hlasování.

Rozdělení zbylých mandátů – formule volební kvocient

Systemy:

největšího absolutního zbytku - zbylý mandát (mandáty) připadne straně (stranám), která má největší počet nevyužitých hlasů;

největšího relativního zbytku - odstraňuje některé nepřesnosti předchozího systému, který se používá v řadě případů metody volebního kvocientu nebo v systému Hare-Niemeyerově. Je založen na úvaze, podle které nelze srovnávat absolutní zbytky hlasů stran, nýbrž jejich poměry

největšího průměru - zbylý mandát získá volební strana, která při jeho přidělení vykáže nejvyšší průměr hlasů na získání jednoho mandátu; d'Hondtův systém.

celostátní kandidátní listiny - je založen na tom, že se nevyužité hlasy i mandáty převádějí na celostátní úroveň a zde rozdělují s tím, že se o případných nerozdělených mandátech rozhodne podle některé ze zde uvedených metod (viz a - b);

jediného skrutinia - vylučuje možnost nerozdělených mandátů dvojím způsobem. Buď se postupuje podle vzorce " $Q = [H : (M+n)]$ ", kde se za "n" postupně dosazují čísla 1, 2, 3, atd. tak dlouho, až se vypočítá kvocient Q, který umožní hned napoprvé rozdělit všechny mandáty. Druhý způsob spočívá v použití obvykle d'Hondtova systému (viz níže), kdy se Q rovná poslednímu podílu, na který ještě připadne získání mandátu

D'Hondtův systém největšího průměru

systém volebního dělitele

Victor D'Hondt – dělení řadou čísel 1, 2, 3, 4 atd.

Není spravedlivé, aby mandát získala ta volební skupina, která v případě jeho zisku bude mít menší průměr hlasů na tento mandát než skupina jiná.

Varianty:

- b) **systém Imperialiho (Gérardona)** - je stejný jako d'Hondtův, avšak vynechává se dělení číslem 1 (Gérardon), čímž se zvyšuje výhoda velkých stran, neboť rozdíl mezi dělením čísly 1 a 2 oproti 2 a 3 se snižuje na polovinu a tím je šance menších stran na získání mandátu v malých obvodech výrazně snížena. Dělitele v něm lze též vyjádřit matematicky jako " $[(n + 1) : 2]$ " pro variantu, kdy se dělí čísly 1, 1.5, 2, 2.5, 3, 3.5 atd., což je návrh Imperialiho z 1920
- c) **systém Saint-Laguëův** – do 1998 pro volby zastupitelstev obcí, dělí se řadou lichých čísel 1,3,5 atd. Dělitele v něm lze též vyjádřit matematicky jako " $[2n - 1]$ ". Předností tohoto systému je matematicky prokázaná neutralita vůči malým i velkým stranám, stejně jako jejich sdružování do volebních koalic;
- d) **vyrovnávací metoda** - tzv. modifikovaný systém Saint-Lague, který se od předchozího liší tím, že se nezačíná dělit číslem 1, nýbrž až 1,4, čímž se ztěžuje přístup menších stran k prvnímu mandátu. Dělitele v něm lze též vyjádřit matematicky jako " $[(10n - 5) : 7]$ ",
- e) **systém dánský** - dělí se čísly 1, 4, 7, 10 atd., což je určitým zvýhodněním menších stran. Dělitele v něm lze též vyjádřit matematicky jako " $[3n - 2]$ ",
- f) **systém Huntingtonův** – dělitel $\sqrt{n(n-1)}$, tj. druhá odmocnina z " $n(n - 1)$ ", když při dosazení za n čísla 1 nedostaneme žádný výsledek.

Irský systém – STV v podmínkách poměrného zastoupení

- **Příklad:**
- quota je 26 tisíc, kandidát A získal 39 tisíc hlasů,
- je zvolen (surplus je 13 tisíc), to se přenáší na jeho lístcích dále
- protože na každém z 39 může být jiné pořadí, přenášejí se všechny, ale v poměru
- 13 tisíc : 39 tisíc
- Kandidát B získal 25 tisíc hlasů, z toho na lístcích A byl uveden 10 tisíckrát
- značí 10 tisíc krát $(13 \text{ tisíc} : 39 \text{ tisíc}) = 3333$
- 25 tisíc (má už) + 3333 = 28 333
- Je zvolen. Surplus je 2333 (28.333-26.000). Přenáší se na další na jeho lístcích v poměru
- $2333 : 28 \text{ 3333} = \text{atd.}$
- na kandidáty, kteří jsou další v pořadí
- Viz příklad sčítání **Ireland – Electoral Act, 1992, č. 118n**

Volební právo v objektivním smyslu (vnitrostátní)

Ústavní předpisy

Ústava ČR (zejména čl. 1 až 6, čl. 15 až 25, čl. 33 odst. 2, čl. 35, čl. 40, čl. 63 odst. 1 písm. f/, čl. 87 odst. 1, čl. 102)

Listina (zejména čl. 2 až 4, čl. 17 až 24, čl. 36)

ÚZB (čl. 10 – možnost prodloužení vol. období až o 6 měsíců)

- co je materia constitutionis a její význam

Volební zákony

1. zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu ČR, ve znění pozdějších předpisů
2. zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, ve znění pozdějších předpisů
3. zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, ve znění pozdějších předpisů
4. zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu

Zákony s volbami přímo související (vol. zákony na ně odkazují)

– ObčZ, z. 133/2000 Sb. (evidence pobytu), jednací řády, § 351 TrZák

Další zákony – sdružovací, shromažďovací, tiskový, rozhlasové a televizní vysílání

Podzákoné právní předpisy – vyhlášky MV, MZV a MF k provedení volebních zákonů

Judikatura správních soudů, ÚS, ELSP, ESD, Výboru pro lidská práva

Volební právo v objektivním smyslu (mezinárodní smlouvy)

Mezinárodní smlouvy

MPOPP (čl. 25),

Evropská úmluva (čl. 3 Dodatkového protokolu č. 1 k této Úmluvě),

Úmluva o politických právech žen (č. 46/1955 Sb.)

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (č. 62/1987 Sb., čl. 7).

Kromě norem hard-law mezinárodního práva mají význam i normy označované jako soft-law, které mají zpravidla povahu doporučení (Deklarace OSN – Všeobecná deklarace lidských práv, dokumenty KEBS, Benátské komise).

Volební právo v objektivním smyslu (Nadnárodní právo)

primární prameny

– **Smlouva o EU** (čl. 14 principy volby EP – obecné, přímé, svobodné, tajnost, 5 let)

Smlouva o fungování EU (čl. 20 – právo volit EP, 22 – právo volit municipality, čl. 223 – pravidla pro volby EP 1) Evropský parlament vypracuje návrh na přijetí ustanovení nezbytných pro volbu jeho členů ve všeobecných a přímých volbách konaných jednotným postupem ve všech členských státech nebo podle zásad společných všem členským státům.

2) Rada přijme nezbytná ustanovení zvláštním legislativním postupem jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu, který se usnáší většinou hlasů všech svých členů. Tato ustanovení vstupují v platnost po schválení členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.)

sekundární právo – zejména

Směrnice Rady 94/80/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a práva být volen v obecních volbách pro občany Unie s bydlištěm v členském státě, jehož nejsou státními příslušníky,

Směrnice Rady 93/109/ES, kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém členském státě a nejsou jeho státními příslušníky,

Rozhodnutí Rady, kterým se mění Akt o volbě zastupitelů v EP ve všeobecných a přímých volbách (2002/772/ES, Euratom)

Volební právo v subjektivním smyslu - východiska

- **souhrn oprávnění**, která vyplývají z právních norem, jejichž vnějším vyjádřením (pramenem) je volební právo v objektivním smyslu jako soubor výše uvedených právních předpisů.
- **má dvě stránky – aktivní (volit) a pasivní (volitelnost)**

Právo být uznán voličem, uskutečňovat oprávnění, zejména právo na započtení hlasu

Principy obsaženy v čl. 21 Listiny, čl. 18 a čl. 102 Ústavy, v mezinárodních smlouvách a nadnárodním právu

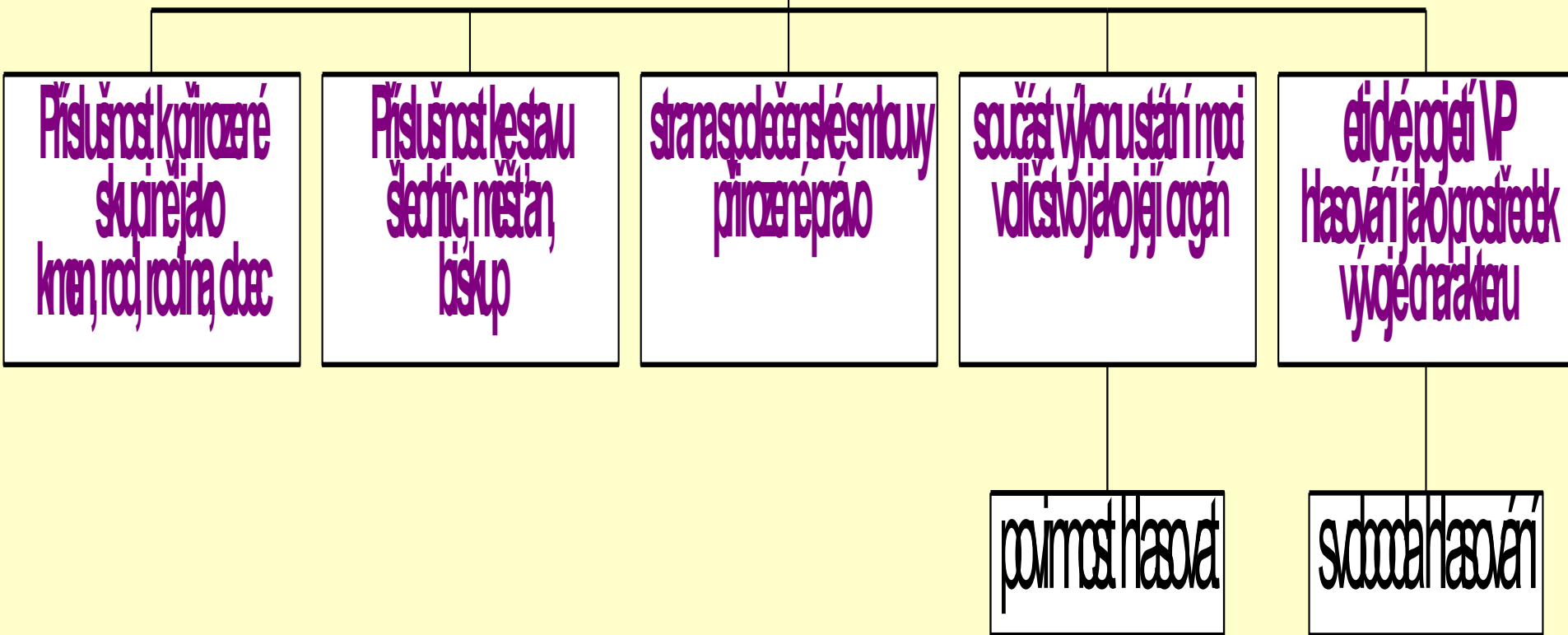
Povaha:

- **subjektivním veřejným právem podílet se na správě veřejných věcí volbou zástupců (čl. 21 odst. 1 Listiny)**
- **právo kolektivní povahy (nikoli však jako právo kolektivu)**
- **státoobčanské (mimo obecní a EP)**

Na straně volitelnosti je to zejména oprávnění ucházet se o mandát, v případě zvolení se jej ujmout a vykonávat jej, vzdát se kandidatury a mandátu, popř. postavení náhradníka. Uznal ÚS v nález č. 31/1996 Sb.

Povaha volebního práva

Povahové znaky volebního práva

Povaha volebního práva v subjektivním smyslu

W. Shepard – základní členění

1. **hlasování je neoddělitelně spjato s občanstvím (příslušností ke kmeni, antické obci, rodině) – nejde o zvláštní volební právo, přirozená věc, jako když se rozhoduje o něčem v rodině, ptáme se i na názor dětí**
2. **feudální teorie, podle které je VP výrazem statusu jedince, spojeno s držbou pozemků**
3. **počátky ústavního státu, kde je VP přirozeným právem plynoucím ze společenské smlouvy**
4. **vědecká teorie na přelomu 19. a 20. stol. – hlasování je výkonem veřejné funkce, voličstvo je orgánem státu stejně jako vláda nebo parlament**
5. **etická teorie – hlasování je součástí vývoje charakteru, hodnotou lidské osobnosti**

Volební právo v subjektivním smyslu - principy

- 1) **Obecnost** – určuje okruh voličů, popř. volitelných osob
- 2) **Rovnost** – určuje vztah mezi voliči, popř. volitelnými osobami
- 3) **Přímost (jen vnitrostátní)** – určuje, o kom voliči hlasují
- 4) **Tajné hlasování** – určuje, jak voliči hlasují
- 5) **Svoboda výkonu** – širší než tajnost hlasování, která je povinností

Obecnost volebního práva

Obsahem tohoto principu je zákaz bezdůvodného vyloučení jednotlivých občanů nebo jejich skupin z účasti na svobodné volbě jejich zástupců. K nabytí volebního práva pro parlamentní volby je třeba splnění následujících podmínek:

- a) **státního občanství ČR** bez ohledu na dobu nabytí (u obecních voleb a EP lze i jinak)
- b) **dosažení věku 18 let** (srov. rozhodnutí 6 Cz 45/87 ve Sb.s.r., roč. 1988, č. 9-10 – datum narození),
- c) u voleb do zastupitelstev navíc třeba splnit **podmínku trvalého pobytu** v obci (městském obvodu, městské části). Územní společenství občanů.

Překážky ve výkonu volebního práva. Je rozdíl být voličem a mít volební právo, a být způsobilý je vykonat. Nejsou stanoveny jednotně. **Jsou jimi:** výkon trestu odnětí svobody (VOZ, VZK), zbavení (ne omezení) způsobilosti k právním úkonům (všechny zákony – **nyní ÍV.US 3102/08**), omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví lidu (všechny zákony), výkon vojenské základní nebo náhradní služby, vyžaduje-li to plnění povinností z této služby vyplývajících (VOZ), podle ZVK navíc služba vojáka z povolání v zahraničí. Nyní menší význam – zrušení povinné základní vojenské služby

Všeobecnost volebního práva - podmínky volitelnosti

ve třech složkách:

- v právu na možnost vystupovat jako kandidát,
- v právu zůstat zvoleným kandidátem,
- v právu jako zvolený kandidát také mandát vykonávat.

Požadavky:

a) splnění podmínek pro nabytí (a jen z části pro výkon) aktivního volebního práva, b) podmínka věku, který se při volbách do zastupitelstev v obcích shoduje s věkem pro aktivní volební právo, při volbách do Poslanecké sněmovny a Evropského parlamentu to je 21 let a pro volby do Senátu 40 let, c) alespoň částečná způsobilost k právním úkonům, d) nebýt ve výkonu trestu odnětí svobody, e) pro občany EU podmínka, že nejsou zbaveni volitelnosti ve státě, jehož jsou občany.

Jiné podmínky jsou již spíše podmínkami uplatnění volitelnosti. Ty mohou být faktické (počet míst ve voleném sboru) nebo právní (souhlas s kandidaturou).

Rovnost volebního práva

Rozhoduje o míře a významu účasti na volbách z hlediska aktivního VP i volitelnosti

každý volič má stejný počet hlasů (one man - one vote) a **hlas voliče má mít stejnou váhu** (one vote - one value v případě poměrného zastoupení)

Rovnost volebního práva se projevuje

- volební geometrie (jen u většinových formulí)
- volební aritmetika (manipulace s volebními formullemi, viz představa vlády)
- uzavírací klauzule (ÚS uznal za účelovou, ne neústavní)
- podmínky podávání kandidátních listin (reg. pol. strany, kauce, volební příspěvky)
- volební kampaň (plakáty, média)
- hrazení volebních nákladů
- kandidování.

Přímost volebního práva

je zakotvena jen v čl. 18 odst. 1 a čl. 102 odst. 1 Ústavy ČR.

Listina v čl. 21 odst. 3 tento princip volebního práva výslovně **nezakotvila** (vliv mezinárodních smluv, viz příklad nepřímých a víceúrovňových voleb)

Stav, kdy volič **přímo, bez dalšího zprostředkovatele (volitele, elektora) rozhoduje o zvolení jím preferovaného kandidáta.**

V našem volebním zákonodárství je tato volební zásada uplatněna s určitými problémy, které s sebou nutně přináší systém poměrného zastoupení. Volič se rozhoduje mezi kandidáty na kandidátní listině, která uvádí všechny kandidující kandidáty. Musí však počítat s tím, že jeho volba bude započítána i jiným kandidátům z této listiny.

Zavedením pouze uzavřených volebních obvodů v důsledku zrušení 2. skrutinia se tento problém výrazně snížil (nicméně ÚS uznal - Pl. ÚS 25/96 – č. 88/1997 Sb. – stížnost DEU proti 12 mandátům ze 2. skrutinia.

Při volbách do Senátu tyto problémy s ohledem na většinový systém odpadají.

Zásadu přímosti respektuje úprava nastupování náhradníků, jejichž pořadí nemůže politická nebo volební strana dodatečně měnit.

Návrh Tisk 758/2009 – kandidátka pro 2. skrutinium již před volbami

Tajnost hlasování

Princip výkonu volebního práva tajným hlasováním je spjat s principem svobodných voleb

pro voliče jsou zajištěny podmínky, které znemožňují zjišťovat a zjistit, jak konkrétní volič hlasoval a jaký byl obsah jeho rozhodnutí

Stát je povinen ve volebním zákonodárství i v praxi zajistit podmínky tajného hlasování - obálky, hlasovací lístky, oddělené prostory, minimální počet voličů pro volební okrsek atd. sám nebo prostřednictvím orgánů obcí.

Problémem by mohl být tisk hlasovacích lístků v jazyce národnostní menšiny, který však 10

NárMenšZ výslovně nepožaduje

Obdobně by jím mohlo být za minulého režimu používané oddělené hlasování určitých skupin voličů (např. vysokoškoláci na kolejích, vojáci v kasárnách)

Na rozdíl od volebních předpisů let 1954-1971 jde již **jednoznačně o povinnost** odebrat se do odděleného prostoru. Voliči, který by se do tohoto prostoru neodebral, okrsková volební komise odevzdání obálky s hlasovacími lístky neumožní

Svoboda výkonu

Autonomní rozhodování volič – pozitivní i negativní svoboda rozhodnout se svobodně mezi svobodně učiněnými nabídkami kandidátek. svobodě podpořit podpisem petice nezávislé kandidáty v senátních a obecních volbách, svoboda účasti.

Ve vztahu k volitelnosti jde o svobodu kandidovat, která je ve všech volebních zákonech, popř. i jednacích rádech zajištěna:

- a) podmínkou souhlasu s kandidaturou. Nikoho tak nelze nutit ke kandidování,
- b) možností vzdát se kandidatury (např. 36 a 66 ZVP),
- c) možností nesložit slib nebo možností vzdát se mandátu kdykoli v průběhu volebního období.

Ustanovení 177 TrZ, nyní § 351 TrZ Maření přípravy a průběhu voleb a referenda (viz dále podrobněji)

Maření přípravy a průběhu voleb a referenda

Ustanovení 177 TrZ, nyní § 351 TrZ

Kdo jinému násilím nebo pohrůzkou násilí nebo lstí brání ve výkonu volebního práva nebo hlasovacího práva v referendu anebo **jiného** takovým způsobem k výkonu volebního práva nebo hlasovacího práva v referendu **nutí**,
kdo **padělá údaje** v dokladu o počtu členů politické strany nebo na petici pro volební účely nebo v jiném dokumentu souvisejícím s volbami nebo referendem anebo **vědomě použije** takového dokumentu jako pravého,
kdo **vědomě nesprávně sečte** hlasy či **poruší tajnost** hlasování, nebo
kdo **jinak hrubým způsobem** maří přípravy nebo průběh voleb do zákonodárného sboru nebo zastupitelstva územního samosprávného celku anebo přípravy nebo průběh referenda, až do vyhlášení jejich výsledků,
bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

Volební proces a jeho fáze

Plyne z povahy volebních vztahů

vztahy vznikající

- při přípravě a organizaci,
- při hlasování (jádro voleb, ostatní jen předchází a navazuje),
- při zjištění výsledků,
- při kontrole

Tři základní stadia:

- a) organizačně-přípravné stadium** - zahrnuje časový úsek přípravy voleb počínaje jejich vyhlášením a konče vlastní přípravou hlasování. Jeho nejdůležitějšími součástmi jsou postupně – vyhlášení voleb seznamy voličů, volební území, volební orgány,
- b) stadium hlasování,**
- c) stadium zjištění volebních výsledků a jejich vyhlášení**
- d) stadium soudního přezkumu a případné opakování voleb nebo hlasování**

Organizačně-přípravné stadium

Zahrnuje časový úsek přípravy voleb počínaje jejich vyhlášením a konče vlastní přípravou hlasování

Jeho nejdůležitějšími součástmi jsou:

1. Vyhlášení voleb
2. Úprava volebního území
3. Sestavení seznamu voličů
4. Námitkové (reklamační) řízení
5. Vydání průkazu voliče
6. Volební území – jeho rozdělení, povaha volebních jednotek
7. Volební orgány – jejich povaha
8. Navrhování kandidátů – pravidla a možnosti
9. Kandidování a volební agitace
10. Informování voličů
11. Příprava hlasování ve volební místnosti

Vyhlášení voleb

Kdo Všechny druhy voleb do obou komor Parlamentu a všeobecné volby do zastupitelstev ÚSC vyhlašuje **prezident** svým rozhodnutím se souhlasem vlády.

Kdy nejpozději 90 dnů před jejich konáním. V mimořádných stavů lze volební období prodloužit až o 6 měsíců (čl. 10 ÚZB). Nejtěsněji v roce 1994 (obecní volby, nejdéle v roce 1996 – spor Havel – Klaus, již v prosinci 1995

Proč – ochrana před zaskočením opozice (čl. 17 Ústavy). 15 odst. 2 ZPolS - ochrana před rozpuštěním politické strany (viz NSS v roce 2007, platí i pro doplňovací volby v jednom obvodu do Senátu)

Kde – ve Sbírce zákonů

15 odst. 2 ZPolS - s výjimkou narušení 4 tohoto zákona nelze po dobu vyhlášení voleb a ještě 10 dnů po jejich konání pozastavit činnost stran a hnutí nebo je rozpustit (sub 7.3.4.). Obdobně v této době nelze vyhlásit konkurz na majetek politické strany podle 12a odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění zákona č. 94/1996 Sb.

Soudní kontrola – ochrana před zneužitím a svévolí při vyhlásování, popř. ochrana ústavnosti vyhlášení – viz Pl. ÚS 27/09 a Pl. ÚS 24/09

Judikatura v SRN, Japonsku

Úprava volebního území

Principy reprezentace – územní, politický, národnostní, náboženský, rasový, pohlaví, zásluhy (legionáři), povolání

Území zastupitelského sboru – vazba na suverenitu státu, právo na samosprávu

Pojem volební jednotky – skupina osob oprávněná vyslat do zastupitelského sboru svého reprezentanta. Její definice vychází z principů reprezentace

political gerrymandering (Davis v. Bandemer 1986, Baker v. Carr 1964 – political question se již nevztahuje na vymezení volebního území)

Volební kraj – nyní 14, dříve 8

volební obvod - obce je možno rozdělit na volební obvody o velikosti nejméně 5 mandátů, má-li obec méně než 10 tisíc obyvatel), 7 mandátů (do 50 tisíc obyvatel) nebo do 9 mandátů (nad 50 tisíc obyvatel)

ČR – 81 volebních obvodů (původně 27) pro volby do Senátu

Volební okrsek - cca 14800

Stálé v ČR

Zvláštní stálé v zahraničí – viz přehled výsledků voleb v zahraničí (108, zapsáno 8.041, 6744 – 83% účast)

Volební místnost – od konce 19. století, vazba na okrsek, i více komisí

Rozdělení volebního území – volební obvody

Základní problém volebního systému – ovlivňuje volební výsledek

0.9% obcí – pod 50 obyvatel

60% obcí – méně než 500 obyvatel

80% obcí – pod 1000 obyvatel

OZř § 68(1) Zastupitelstvo obce při stanovení počtu členů zastupitelstva obce přihlédne zejména k počtu obyvatel a velikosti územního obvodu. Počet členů stanoví tak, aby zastupitelstvo obce mělo v obci, městysu, městě, městském obvodu, městské části

do 500 obyvatel - 5 až 15 členů

nad 500 do 3 000 obyvatel - 7 až 15 členů

nad 3000 do 10000 obyvatel - 11 až 25 členů

nad 10000 do 50000 obyvatel - 15 až 35 členů

nad 50000 do 150000 obyvatel - 25 až 45 členů

nad 150000 obyvatel - 35 až 55 členů

Praha - § 48/1 – 55 až 70 členů – pro 2010 určeno 7 obvodů s 9 mandáty (ÚS dosud návrh nedostal)

Seznamy voličů

Seznam voličů je základním volebním dokumentem a zápis v něm odvozeným právním titulem opravňující opravňujícím k provedení hlasování a dalším právním úkonům ve volebním právu

Pravidla sestavování

Stálost vedeny obcemi trvale. Pro volby do EP se vedou pro každé volby samostatný seznam. Seznamy se uzavírají dva dny před volbami a okrskovým komisím se z nich poskytuje výpis pro příslušný okrsek;

sestavení z úřední povinnosti podle místa trvalého pobytu **u stálých seznamů**, kdy nejde o žádost voliče (jako např. v USA);

zvláštní seznam zapisují se do něj voliči, kteří mohou na území obce při parlamentních volbách volit, ač v ní **nemají trvalý pobyt**, vykonávají však v jejím obvodu vojenskou základní nebo náhradní službu, jsou zde v nemocnici, sanatoriu apod., jsou zde zadrženi, ve vazbě nebo výkonu trestu nebo zde volí na voličský průkaz;

zvláštní seznamy v zahraničí vedou zastupitelské úřady pro voliče, kteří **nemají trvalý pobyt na území ČR** nebo volí v zahraničí na voličský průkaz;

zápis na žádost- voliči, kteří nejsou občany ČR a budou volit v obecních volbách

zápis **do zvláštních seznamů** - **na žádost** voliče nebo **podle údajů** příslušné úřední osoby (např. velitele útvaru) pro evropské volby se vede z úřední povinnosti **samostatný seznam**, ve kterém jsou **ex offo** vedeni voliči stálých seznamů a **na vlastní žádost** voliči z dodatků k seznamu a občané EU s pobytem v obci. Pokud však občané EU (ne ČR) nepožádají výslovně do 40 dnů o zápis do samostatného seznamu, budou z něj vyškrtnuti (§ 28 odst. 4 písm. c/ VolEvrParl);

průběžného doplňování a každoroční kontroly

výpis ze seznamu obdrží OkrsVK (lze dopisovat v den voleb)

Zásady sestavování seznamů voličů

- a) **stálost** – ne pro každé volby zvlášť, vedeny trvale a průběžně. Pro volby do EP - samostatný seznam. **Každoroční kontrola** správnosti a úplnosti (3 odst. 5 a 4 vyhl. MV č. 59/2000 Sb.). Seznamy se uzavírají dva dny před volbami a okrskovým komisím se z nich poskytuje výpis pro příslušný okrsek. **Do výpisu** ze seznamu, který obdrží OkrsVK lze dopisovat v den voliče voliče, kteří prokáží právo hlasovat ve volebním okrsku (nehlasují na voličský průkaz).
- b) **průběžné doplňování** na základě údajů ohlašoven trvalého pobytu. Nemáme tak např. určitý den, kterým se seznam uzavírá
- c) **sestavení z úřední povinnosti** podle místa trvalého pobytu **u stálých seznamů**, kdy nejde o žádost voliče (jako např. v USA). Sestavují je obecní úřady ex offo, průběžně i změny;
- d) **zvláštní seznamy** - voliči, kteří mohou na území obce při parlamentních volbách volit, ač v ní **nemají trvalý pobyt**, vykonávají však v jejím obvodu vojenskou základní nebo náhradní službu, jsou zde v nemocnici, sanatoriu apod., jsou zde zadrženi, ve vazbě nebo výkonu trestu nebo zde volí na voličský průkaz;
- e) **zápis na žádost**. **Do dodatků ke stálým seznamům** se zapisují na vlastní žádost voliči, kteří nejsou občany ČR a budou volit v obecních volbách. Zápis **do zvláštních seznamů** se děje rovněž **na žádost** voliče nebo **podle údajů** příslušné úřední osoby (např. velitele útvaru, ředitele nemocnice apod. - 6 odst. 2 ZVP);
- f) **EP** vede se z úřední povinnosti **samostatný seznam**, ve kterém jsou **ex offo** vedeni voliči stálých seznamů a **na vlastní žádost** voliči z dodatků k seznamu a občané EU s pobytem v obci. Pokud však občané EU (ne ČR) nepožádají výslovně do 40 dnů o zápis do samostatného seznamu, budou z něj vyškrtnuti (28 odst. 4 písm. c/ VolEvrParl);
- g) **zvláštní seznamy v zahraničí** vedou zastupitelské úřady pro voliče, kteří **nemají trvalý pobyt na území ČR** nebo volí v zahraničí na voličský průkaz.

Námitkové (reklamační) řízení

Původně – demokratická kontrola – volič mohl nahlížet a namítat

Nyní již (§ 28 odst. 2 VOZ) může pouze volič zjišťovat, zda je v seznamu zapsán. Nemůže tak již ale činit ve vztahu k jiným osobám v seznamu, neboť na údaje v seznamu voličů se vztahují ustanovení zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů (např. § 4 písm. a/, § 10, § 13, § 21). Přednost ochrany údajů před demokracií.

Námitkou proti seznamu je ústní nebo písemné podání, ve kterém se volič domáhá **doplnění údajů (pouze) o jeho osobě**, když není v seznamu zapsán nebo **opravy** v jeho jménu, příjmení, datu narození nebo adrese. V případě, že obecní úřad námitce do 48 hodin nevyhoví, má namítající možnost obrátit se na krajský soud příslušný podle sídla úřadu, který seznam vede (§ 88 odst. 1 SŘS).

Voličský průkaz

Základním řešením situace voličů, kteří nebudou v době voleb parlamentních nebo evropských voleb v místě (státě) trvalého pobytu, je vydání **voličského průkazu**, které není spojeno s žádným formálním řízením.

Stačí pouhá žádost voliče.

Obecní úřad je povinen žádosti vyhovět a průkaz vydat. Na jeho základě bude volič zapsán do zvláštního seznamu nebo po jeho uzavření při vlastním hlasování do výpisu z tohoto seznamu.

Při obecních a krajských volbách se voličské průkazy neuplatňují.

V případě ztráty nelze nový vydat a **soudní ochrana** zde na rozdíl od zápisu do seznamu voličů není předepsána (viz námitkové řízení)

Jedna z forem řešení nepřítomnosti v místě bydliště v době voleb.

Volební orgány

- **jsou kombinací exekutivního a politického principu.** Řízení voleb je v rukou SVK a výkonných orgánů počínaje MV a konče starosty obcí.
- Vlastní provádění zajišťují nadále OkrsVK vytvářené *ad hoc* na paritním základě delegací kandidujících stran, hnutí a koalic a v případě nezávislých kandidátů do Senátu.
- Někde účast justice – Polsko – ÚVK – po třech soudcích NS, NSS, TK

- **Členění :**
- **volební orgány řídicí**
- **volební orgány pomocné**

Volební orgány pomocné

OkrsVK pořádek ve volební místnosti, zajištění hlasování a dozírání na jeho průběh, sčítání hlasů,

zvláštní OkrsVK pro volby do Poslanecké sněmovny na zastupitelských úřadech plní úkoly OkrsVK v ČR

kromě toho zvláštní odběrová místa ČSÚ – přebírání zápisů, jejich kontrola

Kandidování

- **Navrhování kandidátů – kdo ovládá navrhování kandidátů, ovládá volby**
- **Kdo** – v ČR není upraveno v zákoně, pouze že jde o kandidátky registrovaných politických stran a hnutí nebo volebních stran (obecní volby) nebo nezávislí kandidáti (Senát)
- **Koho – podmínky volitelnosti, lze i bez stranické příslušnosti**
- **Podmínky – zásada všeobecnosti, rovnosti a svobody**
- **Ochrana - § 177 _TrZ, nyní § 351 TrZ,**
- **- možnost vzdát se mandátu, vzdát se kandidatury**

Základní východiska

K. Loewenstein „*Kdo ovládá masové sdělovací prostředky, ovládá voličstvo; kdo ovládá voličstvo, ovládá politický proces*“.

- 1. neregulovat – rfd do EU 2003**
- 2. kandidující strany si upraví pravidla samy na základě dohody**
- 3. podrobně upravit a trestat – zák. č. 18/1907 ř.z., o trestních ustanoveních na ochranu volební a shromažďovací svobody – 13 skutkových podstat (souvisí se zavedením všeobecného volebního práva)**
- 4. rámcově - čl. 6 zákona č. 8/1962 ř.z. zakazoval prodej a koupi hlasů a jiný lstivý způsob falšování hlasování a jeho výsledků.**
- 5. rámcově a zbytek ve formě podrobného kodexu volební kampaně (USA, povinnost podepsat závazek dodržování)**
- 6. regulovat pomocí trestního práva nebo správního práva**

Základní pravidla

- 1) **Základní pravidlo - zajištění rovného přístupu k veřejnoprávnímu rozhlasu a televizi (ZVP) – 14 hodin vysílání rovným dílem, losování,**
- 2) **odpovědnost za obsah nese kandidující strana. Problém stažení spotu Národní strany ze strany ČT (NS se nebránila před NSS(**
- 3) **vyváženost a objektivnost zpravodajských a politicko-publicistických pořadů (31 odst. 3) a zákaz vysílání reklamy politických stran a hnutí a reklamy nezávislých kandidátů na poslance, senátory nebo členy zastupitelstva ÚSC, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak (ZPRTVV - § 48)**
- 4) **internetové působení není regulováno**
- 5) **čestnost a poctivost, nešířit nepravdu (nález Nádvořík č. 140/2005 Sb.)**
- 6) **výleповé plochy – rovnost**
- 7) **regulace publikace výsledků průzkumů veřejného mínění (předvolební a volební) – přeštupek**
- 8) **zákaz agitace v objektu, kde je volební místnost a v bezprostředním okolí (dříve 48 hodin před zahájením „volební ticho“)**

Hlasování

- **Podle typů voleb** – volební shromáždění, prezenční volby, alternativní hlasování (dopis, zástupce, létající komise, hlasování v zahraničí, hlasování předem, mail, internet – e-voting)
- **Zahájení**
- **Přerušeni**
- **Ukončení**
- **Pravidla pro vstup do volební místnosti** – dříve všichni, nyní zvláštní pravidla, pozorovatelé
- **Pravidla hlasování** – osobní, tajnost, pomoc jiného voliče, počet přednostních hlasů
- **Zvláštnosti hlasování mimo volební místnost**

Zjišťování volebních výsledků

- **Přítomnost při sčítání**
- **Pravidla pro sčítání**
- **Hodnocení platnosti – volební schránka, obálky, lístky, hlasy**
- **Preferenční hlasy – vývoj názorů, jiné možnosti,**
- **Kdo stanoví volební výsledek podle druhu voleb**

Hlasovací lístky

- **australský lístek** - Historicky je nejstarší tzv. australský lístek, označovaný tak z toho důvodu, že byl poprvé použit v souvislosti se zavedením tajnosti hlasování v Jižní Austrálii (1856) a Viktorii (1858). Na australském lístku jsou uvedeni společně všichni kandidáti v abecedním pořadí. Tento lístek se proto používá při volbách pomocí většinového systému.
- **hlasovací lístek Indiana** - kandidáti jsou uvedeni po skupinách podle své stranické příslušnosti. V Evropě je tento typ hlasovacích lístků spjat se systémem poměrného zastoupení.
- **hlasovací lístek typu Massachusetts** - v USA, kde se ve volbách nevolí jen prezident, poslanci, radní, nýbrž řada dalších funkcionářů. Kandidáti seřazení ne podle stranické příslušnosti, nýbrž podle úřadu či funkce, o které se uchází. Tento hlasovací lístek dosahuje často značné délky (tzv. long ballot).

Přednostní hlasy 1990

V 1. skrutiniu princip vázaných kandidátních listin. alespoň 10 % voličů využilo, zjišťuje se dále, zda některý z kandidátů nezískal tolik hlasů, aby se k nim v jeho případě mohlo přihlídnout.

Tato situace ve volbách v roce 1990 převažovala. V rámci voleb do obou sněmoven FS ve SR pouze listina dostala méně (9,48%). V ČR při volbách do SL bylo takových listin 8, při volbách do Sněmovny národů 7. Celkově v ČR nejvíce preferovali voliči hlasující pro OF (48,10% pro Sněmovnu lidu a 43,94% pro SN), nejméně pro Čs. dem. fórum (10,07% a 13,13%). Nejvíce preferovali volič OF v ZČ kraji při volbách do SL. Celkem jich tam 63,35% odevzdalo na hlasovacím lístku alespoň jeden přednostní hlas.

V případě, že bylo dosaženo kvora 10 procent, **obdržel kandidát, který získal nadpoloviční většinu přednostních hlasů, přednostně mandát, pokud straně na něj vznikl ve volebním kraji nárok**, voliči ve preferovali kandidáty na prvních místech, celkově 34 přesunů do SL v ČR a k 32 přesunům v SR, k 38 do SN v ČR a k 26 přesunům v SR. Z nemandátových míst se přesunulo na mandátová místa při volbách do FS celkem 11 kandidátů převážně z řad OF (známé tváře z televizní obrazovky).

Nedostatkem - značná arbitrárnost určení hodnot pro postup + s rostoucím počtem preferujících voličů se možnost jeho uplatnění výrazně snižovala, kdežto na druhé straně vzrůstala pracnost jednání okrskových volebních komisí a sumarizačních útvarů okresních volebních komisí, které musely údaje zpracovávat. Např. v Sm kraji sice preferoval největší absolutní počet voličů (392 162), avšak nadpoloviční většiny dosáhl jediný kandidát V. Klaus (364 827). prakticky znemožnil uplatnění preferenčního hlasování v případě ostatních. (D. Němcová 110 607 preferenčních hlasů dosáhla pouze 28,20%. V Jm kraji dosáhl B. Polívka na 18. místě kandidátky OF 97 955 hlasů, což však bylo "jen" 49,24% z celkového počtu 198 928 preferujících voličů OF. **Nedomyšlenost a nedostatek praktických zkušeností tak způsobily, že se objevili kandidáti, pro které individuálně hlasovalo daleko více voličů, než bylo třeba pro získání jednoho mandátu ve volebním kraji a oni jej přitom dostat nemuseli.** Např. krajské volební číslo v Jm kraji pro volby do Sněmovny národů bylo 78 586, avšak ani B. Polívka, ani S. Devátý, kteří se přes ně dostali, mandát v 1. skrutiniu nemohli získat.

Proto novely volebních zákonů různým způsobem změnila pravidla pro vyhodnocování preferencí. Ustanovení § 43 odst. 4 VZ FS sice zachovalo kvorum 10% preferujících voličů, avšak stanovil, že přednostně bude zvolen ten, kdo dosáhl nejméně tolika přednostních hlasů, kolik činí 3% z celkového počtu platných hlasů odevzdaných pro krajskou kandidátní listinu, tj. zhruba jednu třetinu minimálního počtu preferujících voličů.

Novela VZ ČNR přímo bez kvora stanovila, že kandidát musí získat alespoň tolik preferenčních hlasů, kolik odpovídá 15% z celkového počtu pro kandidátní listinu hlasujících voličů. Z toho plyne, že čím více voličů bude preferovat, tím více se jejich hlasování uplatní, a ne opačně jako dosud. **To jsme převzali, ale počet klesl na 5%, návrhy jdou i níže.**

Soudní kontrola voleb

- **Jedna z podstatných náležitostí svobodných a demokratických voleb podle mezinárodního standardu (Evropská úmluva, MPOPP).**
- **Vývoj.**
- **Řád volební v obcích Království Českého č. 7/1864 z.z.** v § 32 stanovil, že námitky se podávají v prekluzivní lhůtě 8 starostovi a ten je prostřednictvím okresního hejtmanství postoupí místodržitelství, které rozhodne s konečnou platností. Toto rozhodnutí bylo možno napadnout u správního soudního dvora, jak o tom svědčí rozhodnutí v Budw. sbírce.
- **V době předmnichovské ČSR** se jednalo o soudní kontrolu **po dvou liniích**. Námitky proti volbě zastupitele v **obecních volbách** řešil dohlédací politický úřad druhého stupně. Hovořilo se o tzv. opravném řízení. Následně bylo možno jeho rozhodnutí napadnout před Nejvyšším správním soudem. Ten nemohl řešit jiné volební věci, neboť to výslovně vylučoval § 8 zákona o volebním soudě.
- **parlamentní volby – pro volební věci byl zřízen zvláštní volební soud (č. 125/1920 Sb.)**
- **Po 1945** – nejdříve ověřovalo ÚNS,
- následně **1948** předsednictvo NS (stížnosti proti volbě),
- **od 1954** již jen ověřování, se stížností na volby se nepočítalo,
- **od 1968 FS a národní rady.**
- **Od 1990** – volební stížnost – krajské soudy a NS.
- **Od 1993 ověřování** – přezkum Ústavním soudem.
- **Od 2003** – NSS pro parlamentní a evropské volby

Volební soud 125/1920 Sb.

Jeho působnost:

- a) rozhodoval o stížnostech do výsledků reklamačního řízení podle zákona o stálých seznamech voličských,
- b) zkoumal a ověřoval volby členů NS a zemských zastupitelstev (pak ověřování voleb NS),
- c) rozhodoval o stížnostech do voleb do NS, zemských zastupitelstev, zemských výborů a komisí,
- d) o ztrátě mandátu v případě, že člen NS po volbě ztratil volitelnost, přestal být z důvodů nízkých anebo nečestných příslušníkem strany, z jejíž kandidátní listiny byl zvolen,
- e) rozhoduje, zda nenastal případ neslučitelnosti podle z. č. 144/1924 Sb.

Dnes jeho kompetence rozděleny mezi KS, NSS a ÚS.

zákon č. 54/1990 Sb., o volbách do ČNR

§ 47 Volební stížnost

- (1) Stížnost proti vydání osvědčení podle § 46 může vznést každý občan zapsaný v seznamu voličů ve volebním okrsku, kde byl poslanec zvolen, jakož i každá politická strana, která v daném volebním kraji podala kandidátní listinu. Stížnost musí být odůvodněna. Stížnost se předkládá písemně do 10 dnů po uveřejnění volebního výsledku Nejvyššímu soudu České republiky.
- (2) Nejvyšší soud České republiky projedná stížnost do 10 dnů v senátu složeném z předsedy a 2 soudců. Ustanovení občanského soudního řádu o přezkouvání rozhodnutí jiných orgánů se použijí přiměřeně.
- (3) Proti usnesení Nejvyššího soudu České republiky o stížnosti se nelze odvolat.
- (4) **Stanovisko** obsažené v usnesení zašle Nejvyšší soud České republiky České národní radě.

Obdobně to bylo upraveno pro volby do FS a do obecních zastupitelstev.

Protože se objevily problémy ohledně registrace kandidátních listin u obecních voleb, kdy mohlo dojít k zásahu až po volbách, což bylo zbytečně pozdě, zavedl již pro obecní volby zákon č. 152/1994 Sb. rozšíření soudního přezkumu – seznamy voličů, odmítnutí kandidátní listiny, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině

Současný stav

Změny provedeny v roce 2000

§ 87 ZVP

(3) Návrh na neplatnost hlasování může podat navrhovatel, má-li zato, že byla porušena ustanovení tohoto zákona způsobem, který mohl ovlivnit výsledky hlasování.

(4) Návrh na neplatnost voleb může podat navrhovatel, má-li zato, že byla porušena ustanovení tohoto zákona způsobem, který mohl ovlivnit výsledky voleb.

(5) Návrh na neplatnost volby kandidáta může podat navrhovatel, má-li zato, že byla porušena ustanovení tohoto zákona způsobem, který mohl ovlivnit výsledek volby tohoto kandidáta.

Obdobně VKZ (§ 53) a VOZ (§ 60)

Doktrína potenciality v judikatuře („...který mohl ovlivnit...“)

Procesní stránka – SŘS § 88 – 93

Viz prezentace – zpracoval Pavel Molek

Judikatura (1)

Podle kompetence soudů – námitkové řízení (seznamy), registrace, platnost voleb.

Podle oblastí – ochrana objektivního volebního práva (Ústavní soud) a subjektivního volebního práva (krajské soudy, NSS, Ústavní soud) – podrobně sbírka Podhrázský, monografie Molek-Šimíček 2006

Ochrana objektivního volebního práva

- a) nález k soudní kontrole voleb č. 31/1996 Sb. – právo být slyšen
- b) nález ke kaucím - č. 161/1996 Sb. (blíže ČPVP 2/96)
- c) nález k uzavírací klauzuli 3% a 5% a ústavnosti 2. skrutinia- č. 88/1997 Sb.
- d) nález k uzavírací klauzuli 3% pro náhradu volebních nákladů - č. 243/1999 Sb.
(k tomu ještě nález ve věci ústavní stížnosti DEU)
- e) nález k volebnímu systému a jeho principům – č. 64/2001 Sb.
- f) usnesení k volebnímu systému – Pl. ÚS 57/06 (rozdílná velikost krajů, náhodné volební výsledky, diskriminace malých politických stran)
- g) usnesení III. ÚS 220/07 – volební obvody Olomouc
- h) 4 Ao 4/2010 - 195 NSS – volební obvody Praha (jako opatření obecné povahy)
- g) volební obvody Praha – Ústavní soud Pl. ÚS 52/10 (Zelení), Pl. ÚS xx/10 (KSCM)

nálezy k volbám jiných orgánů

rozhodnutí ÚS k volbám prezidenta republiky.

II. ÚS 40/98 – nepublikováno, je v ASPI, zde se ÚS musel vypořádat s otázkou, zda vůbec něco takového přichází do úvahy, když si stížnost podala skupina poslanců SPR-RSČ.

Odmítl z toho důvodu, že nejsou “každý”, nýbrž poslanci, kteří vykonávají veřejnou funkci. I kdyby mohli být považováni za fyzické osoby, neuspěli by, protože se mohli volby zúčastnit a do jejich subjektivních práv tak nebylo nijak zasaženo. Jako politická strana si stěžovatel nemohou, neboť právo navrhnout kandidáta má skupina 10 poslanců nebo senátorů, nikoli politická strana. Ústavní soud sám není kompetentní přezkoumávat volbu prezidenta (jako u Parlamentu), neboť to není v čl. 87/1. Pouze může přezkoumat porušení subjektivního veřejného práva, to ale má M. Sládek, ne skupina poslanců.

Rovněž ústavní stížnost M. Sládka ale US odmítnul (publikována **sv. 12/usn. 60**, v ASPI III. **ÚS 36/98**) s použitím argumentu o nekompetenci ÚS, když konstatoval, že v čl. 87 odst. 1 Ústavy ČR není nic v tomto směru o kontrole voleb stanoveno. Toto je diskusní závěr, neboť to neznamená, že by byl Ústavní soud vyloučen z ochrany základních práv v tomto procesu obdobně jako např. při obecních volbách, o kterých se rovněž v čl. 87 odst. 1 Ústavy ČR nic neříká.

Dále **I. ÚS 35/98** – odmítnuto – zjevná neoprávněnost stěžovatele

II. ÚS 34/98 – odmítnuto, ÚS není příslušný, námitka účasti Unie svobody jako neregistrované strany

Judikatura (2) subjektivní volební právo

- 1) **nález II. ÚS 147/94** (sv. 2, č. 53) - postavení kandidáta na kandidátní listině je dáno dobrovolností ucházet se o mandát, tudíž kandidát je nucen podřídit se straně a volebním předpisům
- 2) **II.ÚS 15/95** (sv. 5) – právo na soudní ochranu, pravidla řízení, být slyšen
- 3) **I. ÚS 127/96** nález k problematice ochrany základního práva politické strany (sv. 5, 41), politické strany soudci ve vlastní věci, SD-LSNS jako koalice
- 4) **série nálezů k senátním volbám 1996**
- 5) **I. ÚS 528/98** (Lastovecká) – vedení volební kampaně, televizní zpravodajství
- 6) **Pl. 73/04 (č. 140/2005 Sb.)** – pravidla vedení volební kampaně, použití sdělovacích prostředků, východiska volebního soudnictví
- 7) **nálezy z 2006** – obecní volby a neplatnost